

BÁRDITS ANNA–BÍRÓ ANIKÓ–ELEK PÉTER–KREKÓ JUDIT

Munkapiaci aktivitás a nyugdíjkorhatáron túl

Magyarországi egyéni szintű adminisztratív adatok felhasználásával vizsgáljuk a munkapiaci aktivitást a nyugdíjkorhatáron túl. Bemutatjuk a nyugdíjkorhatárt betöltött egyének foglalkoztatási arányait nőkre és férfiakra külön, majd megvizsgáljuk, hogyan függ össze egyéni jellemzőkkel a nyugdíjkorhatár betöltése utáni munkavállalás valószínűsége. Tanulmányunk rámutat, hogy a korhatár betöltése utáni munkavállalás viszonylag gyakori, és erősen összefügg a foglalkozáscsoporttal, ágazattal, keresetekkel, lakóhellyel, valamint különösen nők esetében az egészségi állapottal is.*

Journal of Economic Literature (JEL) kód: J14, J26.

Bevezetés

A csökkenő születésszám és a várható élettartam növekedése nyomán a 65 éves és annál idősebb lakosság aránya az elmúlt két évtizedben mind az Európai Unió országaiban átlagosan, mind Magyarországon folyamatosan növekedett (Magyarországon 2001 és 2022 között 15,1 százalékról 20,5 százalékra) (Eurostat [2023b]). A népesség elöregedése és az időskori eltartottak arányának növekedése komoly kihívást jelent a társadalmak és a gazdaságok számára. Az OECD [2024] nyugdíj-jelentése rámutat, hogy Magyarországon is szükség lesz a nyugdíjrendszer módosítására annak érdekében, hogy az pénzügyileg fenntartható legyen. A megfelelő adóbevétel elérése és a társadalombiztosítási rendszerek terheinek csökkentése érdekében a kormányok növelni kívánják az idősök foglalkoztatási rátáját, amely az Európai Unióban jelenleg 72,5 százalék az 55–59 évesek körében és 44,7 százalék

* A kutatás az OTKA K146309. számú ösztöndíjának támogatásával készült. Köszönjük Simonovits András hasznos tanácsait.

Bárdits Anna, HUN-REN KRTK KTI (e-mail: bardits.anna@krtk.hun-ren.hu).

Bíró Anikó, HUN-REN KRTK KTI (e-mail: biro.aniko@krtk.hun-ren.hu).

Elek Péter, HUN-REN KRTK KTI és Budapesti Corvinus Egyetem (e-mail: elek.peter@krtk.hun-ren.hu).

Krekó Judit: HUN-REN KRTK KTI és Budapest Intézet (e-mail: kreko.judit@krtk.hun-ren.hu).

A kézirat első változata 2024. november 13-án érkezett szerkesztőségünkbe.

DOI: <https://doi.org/10.18414/KSZ.2025.1.1>

a 60–64 évesek körében (szemben a 25–54 évesek 80,5 százalékaival) (*Eurostat* [2023a]). Ehhez szükséges megérteni és empirikusan elemezni a nyugdíjba vonulást meghatározó tényezőket. A nyugdíjba vonulási döntés kanonikus modelljét *Stock-Wise* [1990] dolgozta ki. Ebben a modellben minden időpillanatban a dolgozó összehasonlítja a nyugdíjba vonulás (és egyúttal a munkapiacra inaktívvá válás) jövedelmének várható nettó jelenértékét, valamint a továbbdolgozás és későbbi (optimális) időpontban való nyugdíjba vonulás jövedelmének nettó jelenértékét. Mivel a gyakorlatban számos tényező befolyásolhatja a várható nettó jelenértékeket (például a munkahely jellemzői vagy a dolgozó egészségi és családi állapota), a nyugdíjba vonulási döntések elemzése alapvetően empirikus kérdés marad, amelyet számos nemzetközi empirikus kutatás vizsgált. (Ezekben a kutatásokban jellemzően nem különböztetik meg a nyugdíj melletti és a későbbre halasztott nyugdíjba vonulás melletti munkavégzést.) A teljes kapcsolódó irodalom áttekintése túlmutat jelen tanulmányunkon, itt csak néhány fontosabb elemet emelünk ki.

Lumsdaine–Mitchell [1999] áttekintését követve, a nyugdíjba vonulás egyik meghatározó tényezője maga a nyugdíjrendszer – különösen a nyugdíjkorhatár. Nyilvánvalóan, ha a nyugdíjba vonulás csak egy bizonyos életkor után lehetséges, akkor az a korhatár jelentős meghatározó tényezője a nyugdíjba vonulásnak. *Pilipiec és szerzőtársai* [2021] szisztematikus irodalom-összefoglalója alapján a nyugdíjkorhatár emelése valóban növeli az időskori munkapiaci aktivitást és a várható nyugdíjba vonulási életkort. *De Grip és szerzőtársai* [2013] egy hollandiai nyugdíjreformot felhasználva és kérdőíves adatokra támaszkodva bemutatja, hogy a nyugdíjkorhatár emelésekor a dolgozók által várt nyugdíjba vonulási életkor is növekszik, bár a hatás erősebb a magasabb végzettségű dolgozóknál.

Ha azonban a nyugdíjba vonulási életkorban a dolgozónak van döntési lehetősége, akkor a nyugdíjkorhatár mellett várhatóan más tényezők is befolyásolják a nyugdíjba vonulási döntést. Ilyen fontos tényező lehet a nyugdíj várható összege. *Samwick* [1998] és *Coile–Gruber* [2007] amerikai adatok alapján egyaránt azt találják, hogy a nyugdíjba vonulási döntések szignifikánsan és a várt irányban reagálnak a nyugdíjrendszerbe beépített pénzügyi ösztönzőkre – a nagyobb felhalmozott nyugdíjvagyon növeli a nyugdíjba vonulás valószínűségét, míg a továbbdolgozást jutalmazó pénzügyi ösztönzők beépítése a nyugdíjrendszerbe késlelteti a nyugdíjba vonulást.

A következő fontos tényező a nyugdíjba vonulási döntésben az egészségi állapot. A korai kutatások, valamint azon kutatások alapján, amelyek korrelációt és nem oksági összefüggést becsülnek az egészségi állapot és a nyugdíjba vonulás között, a jobb egészségi állapot későbbi nyugdíjba vonulást valószínűsít. Többek között erre a következtetésre jut *Samwick* [1998] szubjektív egészségindikátort és *Coile és szerzőtársai* [2002] szubjektív várható élettartamot használva az egészségi állapot mérőszámként. *Dwyer–Mitchell* [1999] munkája az első tanulmányok egyike, amelyben a szerzők az identifikációs problémákat figyelembe véve becsülik meg az egészség hatását a nyugdíjba vonulási döntésekre. Eredményeik alapján a rosszabb egészségi állapot jelentősen növeli a korai nyugdíjazás valószínűségét, és hasonló következtetésre jut *Disney és szerzőtársai* [2006], valamint *Jones és szerzőtársai* [2010] is.

Összességében tehát a szakirodalom alapján konszenzus van arra vonatkozóan, hogy a rosszabb egészségi állapot korábbi nyugdíjba vonulással jár együtt.

Végezetül, a családi kapcsolatok és ápolási kötelezettségek is befolyásolják a nyugdíjba vonulási döntést. Az idevonatkozó irodalomban az oksági hatások feltárása különösen nehéz, de az eredmények azt sugallják, hogy az ápolási kötelezettségek növelik a korai nyugdíjazás valószínűségét (*Jacobs és szerzőtársai* [2014], [2017]).

Magyarországot tekintve kevesebb empirikus eredmény áll rendelkezésünkre a nyugdíjba vonulás időzítését meghatározó tényezőket illetően. Az NKI Életünk fordulópontjai című demográfiai adatfelvétel alapján Monostori Judit megállapítja, hogy Magyarországon jellemzően nagy a törekvés a korai nyugdíjba vonulásra, amit

„egyrészt a [válaszadók] munka világával kapcsolatos ellenérzései, másrészt a nyugdíjas léttel kapcsolatos pozitív érzései motiváltak” (*Monostori* [2009] 97. o.).

Monostori eredményei szerint pedig a különböző társadalmi csoportoknak eltérő lehet az oka a korai nyugdíjazás iránti vágyra (*Monostori* [2007], [2008], [2009]). A nyugdíjas lét pozitív vonatkozásainak vonzereje például a nők körében erősebb, míg a munkanélküliségtől való félelem a férfiak körében jelentősebb. *Cseres-Gergely* [2007] a KSH háztartási költségvetési felvételének 1993–2000 közötti adatai alapján vizsgálta a nyugdíjba vonulási döntéseket. Eredményei szerint az anyagi ösztönzők jelentős hatást gyakorolnak: minél nagyobb valakinek a nyugdíjasként várható jövedelme, annál nagyobb valószínűséggel választja ezt az állapotot, és minél nagyobb a munka mellett várható jövedelme, annál kisebb valószínűséggel. Végül *Bíró-Elek* [2020] az egészségügyi ellátások korábbi igénybevételének és a nyugdíjkorhatár utáni továbbdolgozás valószínűségének összefüggését elemezte, és elsősorban az alacsonyabb házi-orvosi esetszámmal való korrelációt mutatta ki. *Simonovits* [2019] a magyar nyugdíjrendszer szabályait tartalmazó modelljével megmutatta, hogy minél kevésbé fárasztó a munka, és minél lassabban emelkednek a már megállapított nyugdíjak a bérekhez képest, annál érdemesebb lehet a nyugdíjba menetelt halasztani.

Tanulmányunkban egyedülállóan gazdag adminisztratív adatok alapján dokumentáljuk a nyugdíjkorhatár betöltése utáni munkavállalás elterjedtségét és egyéni, valamint munkahelyi jellemzőkkel való összefüggését Magyarországon, külön kitérve mind a nyugdíj melletti, mind a későbbre halasztott nyugdíjba vonulás melletti munkavégzésre.

A nyugdíjba vonulás és a korhatár feletti munkavállalás szabályozása Magyarországon

A magyar nyugdíjrendszerben az elmúlt két évtizedben számos jelentős változás történt. A következőkben az elemzésünk szempontjából legfontosabb elemeket és változásokat tekintjük át: a nyugdíjkorhatárt és annak 2010-es évekbeli emelését, a korhatár előtti nyugdíjazás 2009-es és 2012-es szigorítását, a nők korai nyugdíjba menételét ismét lehetővé tevő, 2011-ben bevezetett Nők40 programot, valamint a nyugdíj melletti munkavégzés lehetőségeit és annak változásait.

Nyugdíjba vonulási lehetőségek Magyarországon

AZ ÖREGSÉGI NYUGDÍJKORHATÁR ALAKULÁSA • Az alacsony születésszám és a növekvő várható élettartam a kétezres évektől egyre nagyobb nyomást gyakorolt az állami nyugdíjrendszerre. A 2008-ban kezdődő pénzügyi válság tovább fokozta a költségvetés, ezen belül a nyugdíjrendszer fenntarthatóságával kapcsolatos aggodalmakat, ezért 2009-ben a kormány egy átfogó program részeként döntött az öregségi nyugdíjkorhatár fokozatos emeléséről. Az 1997-ben bevezetett korábbi nyugdíjreform szerint a nyugdíjkorhatár ekkor már 62 év volt, amit az új reformok fokozatosan 65 évre növeltek. Az 1951 után született generációk számára a korhatár születési évenként fél évvel emelkedett, és az 1957-ben vagy az után születettek esetén érte el a 65 évet (1. táblázat).

1. táblázat

Az öregségi és az előrehozott öregségi nyugdíjkorhatár alakulása

Születési év	Öregségi korhatár (életév)	Előrehozott korhatár (életév)	
		nők	férfiak
-1951	62,0	57	60
1952	62,5	59	-
1953	63,0	-	-
1954	63,5	-	-
1955	64,0	-	-
1956	64,5	-	-
1957	65,0	-	-

A KORHATÁR ELŐTTI NYUGDÍJAZÁS LEHETŐSÉGEI • Ugyanakkor a korhatár előtti nyugdíjazás lehetősége a 2000-es években több ellátás formájában, széles körben elérhető volt.

A legtöbb ember számára hozzáférhető korhatár előtti ellátás a *csökkentés nélküli és a csökkentett előrehozott nyugdíj* volt, amellyel az 1997-es reformot követően a férfiak a korhatár előtt két évvel (60 éves korban), a nők öt évvel (az 57 éves kor betöltése után) élhettek, ha bizonyos szolgálati időt megszereztek. A levonás nélküli, teljes nyugdíjhoz 38, az alacsonyabb összeget biztosító csökkentett előrehozott nyugdíjhoz 33 év szolgálati időre volt szükség. 2009-ben szigorodtak az előrehozott nyugdíj feltételei: a nők számára az előrehozott korhatár 59 évre emelkedett, a férfiak számára 60 év maradt (1. táblázat), valamint mindkét nem esetén 40 évre nőtt a normál, 37 évre a csökkentett előrehozott nyugdíjhoz szükséges szolgálati idő.

A korhatár előtti nyugdíjba menetel másik esete a munkaadó és a munkavállaló közötti megállapodáson alapuló, 1996-ban bevezetett úgynevezett *korengedményes nyugdíj* volt – azzal a céllal, hogy a nyugdíjhoz közel álló munkavállaló egy esetleges leépítés miatt ne váljon munkanélkülivé, hanem a foglalkoztatóval kötött megállapodás alapján a foglalkoztató által előre, egy összegben befizetett nyugdíjárulék

terhére nyugdíjba mehessen.¹ Korengedményes nyugdíj 2008 végéig leghamarabb 5 évvel a hivatalos korhatár előtt, 2009-től pedig annak járt, aki betöltötte az 57. életévét, legalább 37 év jogviszonnal rendelkezett, és nem volt jogosult az előrehozott nyugdíjra. Végül a szervezet fokozott igénybevételével járó vagy az egészségre különösen ártalmas munkakörben dolgozók foglalkozásonként eltérő mértékű *korkedvezményben* részesültek.² A fenti kedvezmények széles körű alkalmazása, valamint a rokkantnyugdíj-rendszer szabályai miatt az effektív korhatár a kétezres évek végéig jóval elmaradt a hivatalos korhatártól. 2005-ben a 46–60 évesek 23 százaléka, ezen belül az általános iskolát végzettek 35 százaléka már nyugdíjban volt (*Augusztinovics–Köllő* [2007]), a nők és a férfiak átlagos nyugdíjba vonulási átlagéletkora (a korcentrum) még 2009-ben is 60 év alatt maradt (*Czeplédi és szerzőtársai* [2016]).

2010 után a kormányzat a korhatár előtti nyugdíjakat illetően két, egymással ellentétes intézkedést hozott. Elsőként 2011-ben bevezette a nők kedvezményes öregségi nyugdíját (a köznyelvben „Nők40” program), amely lehetővé tette a nők számára, hogy 40 év jogosultsági idő után nyugdíjba vonuljanak, függetlenül az életkoruktól (*Simonovits–Tir* [2018]). Fontos megjegyezni, hogy a Nők40-nél figyelembe vehető jogosultsági idő szűkebb kategória, mint a szolgálati idő, elsősorban a szakiskola és a felsőfokú tanulmányok kezelése miatt. Ezek időtartama beleszámít a szolgálati időbe, de a jogosultsági időbe nem, így elsősorban azok a nők mehetnek a hivatalos korhatárnál jóval hamarabb nyugdíjba, akik tanulmányaikat hamar befejezve korán kezdtek el dolgozni.

2012-től, egy évvel a Nők40 program bevezetése után a kormány teljes egészében megszüntette a korengedményes és az előrehozott nyugdíjat (*1. táblázat*), ezzel a korhatár előtti nyugdíjba vonulás lehetőségét néhány foglalkozás és a Nők40 program kivételével szinte teljesen eltörölték.

Aktivitás a nyugdíjkorhatáron túl

Azok számára, akik a nyugdíjkorhatár elérése után is aktívak kívánnak maradni, a szabályozás alapvetően két lehetőséget biztosít.

HALASZTOTT NYUGDÍJBA VONULÁS • Egyrészt – az állami szektor bizonyos foglalkozásaitól eltekintve – a munkavállalók a nyugdíjkorhatár elérése után is dönthetnek úgy, hogy késleltetik a nyugdíjba vonulást, amivel magasabb nyugdíjat szerezhetnek. A jelenleg is hatályos rendszer értelmében a nyugdíj összege minden, a nyugdíjkorhatár elérése után munkaviszonyban töltött hónap után 0,5 százalékkal, vagyis évente 6 százalékkal nő, emellett az évenkénti átlagbér-növekedéssel történő valorizáció is emeli (általában reálértékben is) a később megállapított nyugdíjat.

¹ A korengedményes nyugdíjat a 181/1996. (XII. 6.) kormányrendelettel vezették be, amit a 334/2008. (XII. 30.) kormányrendelettel módosítottak, és amely 2011 végén hatályát veszítette.

² A korkedvezményre jogosító foglalkozások körét a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény végrehajtására vonatkozó 168/1997. (X. 6.) kormányrendelet 1. számú melléklete szabályozta.

NYUGDÍJ MELLETTI MUNKAVÉGZÉS • A nyugdíjkorhatár betöltése utáni munkavégzés nemcsak a nyugdíjba menetel halasztásával, hanem bizonyos korlátozó-sokkal nyugdíjasként, az ellátás folyósítása alatt is lehetséges. A nyugdíj melletti munka szabályozása többször változott a vizsgált időszak során. 2007 áprilisától a nyugdíjasok által megszerzett jövedelmek után is kötelezővé vált a nyugdíjjárulék megfizetése, ami jelentősen növelte a nyugdíj melletti munkavégzés implicit adóterheit. 2008 januárjától a korhatár alatti, vagyis a 62 évesnél fiatalabb munkát vállaló nyugdíjasoknak bizonyos jövedelemszint felett le kellett mondaniuk a nyugdíjukról. Az éves kereseti korlát 2008-ban a havi minimálbér 12-szerese, 2010-től a 18-szorosa lett. Ezzel szemben a korhatárt már betöltött nyugdíjasok korlátozás nélkül vállalhattak munkát, nyugdíjuk összege pedig évente csekély mértékben, a havi kereset 0,5 százalékával emelkedett.³

Az állami szférában dolgozók esetében 2013-tól lépett életbe – bizonyos kivételekkel – egy szigorúbb szabályozás: számukra a munkavégzés mellett nyugdíj nem folyósítható, így a közszférában dolgozó nyugdíjasok számára a munkaviszony idejére felfüggesztették a nyugdíj folyósítását.⁴

Felmerül a kérdés, hogy a nyugdíjkorhatár utáni aktivitás esetén a nyugdíj melletti munkavállalás vagy a halasztott nyugdíjba menetel előnyösebb-e. Az optimális választás számos tényezőtől, például a várható élettartamtól függ, és bonyolult, amelynek modellezése túlmutat e tanulmány keretein.

Fontos hangsúlyozni, hogy a korhatár utáni munkavégzés nemcsak a foglalkoztatott döntésén múlik: a magánszféra munkaadói szabadon dönthetnek arról, hogy – akár nyugdíjasként, akár aktívként – tovább kívánják-e foglalkoztatni a korhatárt betöltött alkalmazottaikat, a munkaviszonyt pedig indoklás nélkül megszüntethetik.

Adatok

Az empirikus vizsgálathoz a HUN-REN KRTK Adatbankjában elérhető kapcsolt államigazgatási paneladatbázist, az úgynevezett „Admin3” adatbázist használjuk.⁵ Ez a 2003-as teljes lakosság egy véletlen 50 százalékos mintáját fedi le, a 2003–2017 közötti évekre vonatkozóan, több forrásból származó adminisztratív adatokat összekapcsolva. A munkapiaci státusra, munkából származó jövedelemre és nyugdíjszerű ellátásokra vonatkozó havi szintű adatok az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóságtól származnak. Az egészségügyi ellátás igénybevételére vonatkozó, szintén havi szintű adatok a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelőtől (korábban Országos Egészségbiztosítási Pénztártól) származnak, és a 2009–2017 közötti időszakra érhetők el. A vállalatokra vonatkozó adatok (ágazat) forrása pedig a Nemzeti Adó- és Vámhivatal mérlegadatbázisa.

³ 2019 óta ismét nem kell nyugdíjjárulékot fizetni a nyugdíj mellett szerzett jövedelemből, ezzel párhuzamosan azonban a nyugdíj összege sem emelkedik az inflációs indexáláson túl.

⁴ Lásd a közszférában alkalmazandó nyugdíjpolitikai elvekről szóló 1700/2012. (XII. 29.) kormányhatározatot. Az egyre kiterjedtebb munkaerőhiány miatt e szigorú korlátot azóta fokozatosan oldani kezdték.

⁵ Az adatbázis bemutatását lásd *Sebők* [2019] tanulmányában.

Az Admin3 adatbázisban csak a nyugdíjjárulék-köteles keresetek figyelhetők meg. 2007 óta a saját jogú nyugellátás mellett keresőtevékenységet folytatók a nyugdíj mellett elért jövedelmükből nyugdíjjárulékot kötelesek fizetni, így csak 2007-től kezdődően figyeljük meg a nyugdíj melletti munkapiaci aktivitást és kereseteket. 2017-ben a nyugdíjra vonatkozó adatok nem teljeskörűek, emiatt a nyugdíjas (és munkapiaci) státust csak 2016-ig bezárólag vizsgáljuk. A nyugdíjban részesülők körében az adatbázis tartalmazza a nyugdíj alapját képező szolgálati időt is.

Az elemzésünk során kimeneti változóként a nyugdíjas és a foglalkoztatotti státust használjuk. Azt tekintjük nyugdíjasnak, aki az adott hónapban öregségi vagy előrehozott nyugdíjat kap. Az egyéb nyugdíjtípusokban (például rokkantsági vagy hozzátartozói nyugdíjban) részesülő egyéneket kihagyjuk az elemzésből. Foglalkoztatottnak tekintjük azokat, akik egy adott hónapban bármilyen érvényes foglalkoztatási jogviszonnyal rendelkeznek, ideértve a munkaviszonyban állókat, az egyéni és társas vállalkozókat, valamint minden más foglalkoztatási jogviszonnyal rendelkező személyt is.

Magyarázó változóként több munkapiaci és egészségügyi indikátort használunk. A foglalkozási csoportokat kétjegyű FEOR- (foglalkozások egységes osztályozási rendszere) kódok aggregálásával definiáljuk, az ágazati besoroláshoz pedig a NAV vállalati adatbázisából származó TEÁOR- (gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere) kódokat vesszük alapul. Bevonunk az elemzésbe egy olyan kétértékű változót is, amely azt mutatja, hogy a munkavállaló fő munkahelyéből származó jövedelme meghaladja-e az adott évi bruttó minimálbér kétszeresét. Az egészségi állapot indikátoraiként a megelőző 12 hónapban történt járóbeteg-ellátási és háziorvosi vizitek számát, a megelőző 12 hónapban történt kórházi tartózkodás kétértékű változóját (igen/nem), valamint a gyógyszerkiadások (éves költségek alapján kialakított) kvartilisértékét használjuk.

Férfiakra vonatkozó elemzés

Az 1. ábrán a férfiak nyugdíjkorhatárának a nyugdíjasok arányának alakulásában játszott szerepét illusztráljuk. Az ábra *a)* részén látszik, hogy az 1951-es kohorszig bezárólag az előrehozott korhatár körül – 60 éves kornál – megugrott a nyugdíjasok (öregségi vagy korhatár előtti nyugdíjban részesülők) aránya. Az előrehozott nyugdíjazás 2012-es megszüntetése miatt az 1952-es kohorsz esetében ez a megugrás mérséklődött, az 1953-as kohorsz esetében pedig el is tűnt, és a kohorszok számára érvényes öregségi nyugdíjkorhatárra, 62,5–63 éves korra tolodott [az ábra *b)* része].

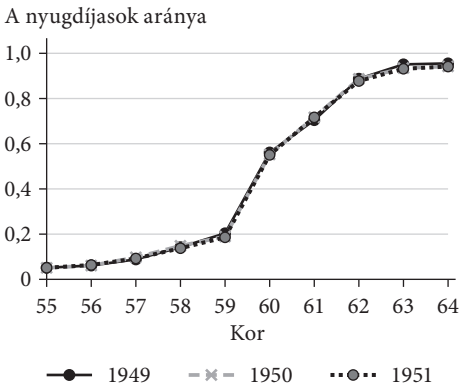
A férfiakra vonatkozó további elemzésben az 1950-es és 1951-es kohorszokat vizsgáljuk, ugyanis az idősebb kohorszokra nem figyeljük meg a nyugdíjkorhatár elérése előtti egészségi állapotot (amely az alábbi regressziós becsléseknél fontos elemzési szempont), fiatalabb kohorszokra viszont a 2016-os utolsó megfigyelési év miatt nincsen elég információnk a nyugdíjkorhatár elérését követő munkapiaci státusról.

A 2. ábrán a nyugdíjba vonulás időzítésének havi eloszlását (hisztogramját) mutatjuk e két kohorsz férfiakra. (Itt nyugdíjba vonulásnak azt tekintjük, amikor valaki

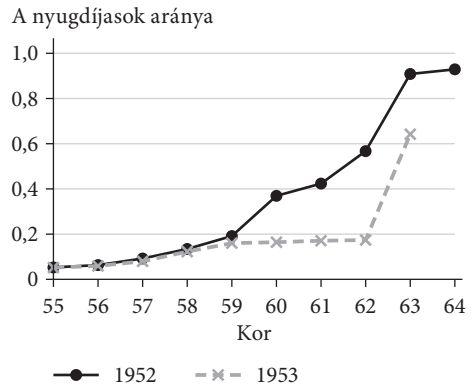
1. ábra

A nyugdíjasok aránya az életkor függvényében kohorszokként, férfiak

a) 1949–1951 között születettek

b) 1952–1953-ban születettek

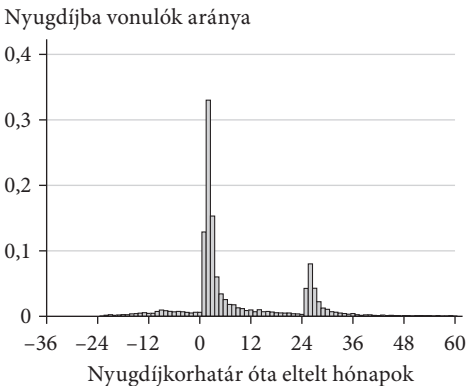
Megjegyzés: nyugdíjasnak azokat tekintjük, akik öregségi vagy korhatár előtti nyugdíjat kapnak.

először kap öregségi vagy korhatár előtti nyugdíjat, függetlenül attól, hogy dolgozik-e a nyugdíj mellett, vagy sem.) Látható, hogy az előrehozott korhatártól számított -36 és $+60$ hónap között nyugdíjba vonuló férfiak mintegy kétharmada az előrehozott korhatártól számított $0-6$ hónapon belül vonult nyugdíjba, majd egy második, de jóval kisebb csúcs volt megfigyelhető az öregségi nyugdíjkorhatár utáni néhány hónapban. Ezért a továbbiakban e két kohorszra az előrehozott nyugdíj igényléséhez szükséges életkort tekintjük effektív nyugdíjkorhatárnak.

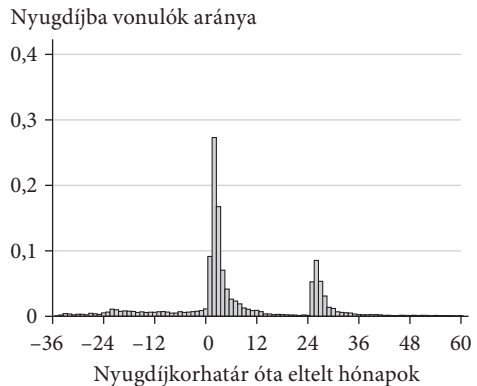
2. ábra

A nyugdíjba vonulás időzítése, férfiak

a) 1950-ben születettek

b) 1951-ben születettek

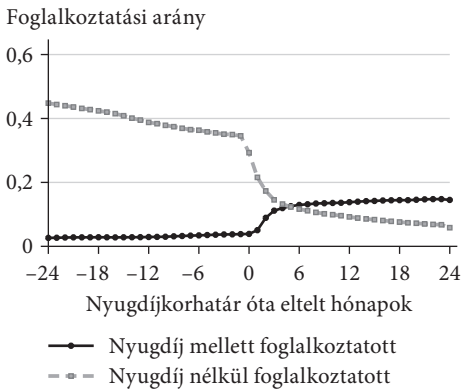
Megjegyzés: a nyugdíjba vonulás hónapja az a hónap, amikor valaki először kap öregségi vagy korhatár előtti nyugdíjat úgy, hogy korábban semmilyen nyugdíjjellegű kifizetést nem kapott. 2011-ig nyugdíjkorhatárnak az előrehozott nyugdíj korhatárát (itt 60 évet) tekintjük.

A 3. ábra adatai alapján e nyugdíjkorhatár elérésekor átlagosan 11 százalékponttal csökkent az 1950–1951-ben született férfiak foglalkoztatása. Ugyanakkor azt is látjuk, hogy még két évvel ezután is összesen 25 százalék körül van a férfiak foglalkoztatási rátája. Az (előrehozott) korhatár után dolgozók mintegy 70 százaléka nyugdíj mellett, 30 százaléka pedig úgy dolgozott, hogy még nem vonult nyugdíjba. Fontos megjegyeznünk, hogy a 3. ábra alapját szolgáló mintát nem szűkítettük a nyugdíjba vonulást megelőző munkapiaci státus szerint, tehát benne vannak azok is, akik nem dolgoztak, és azok is, akik a közszférában dolgoztak a nyugdíjkorhatár elérését megelőző években.

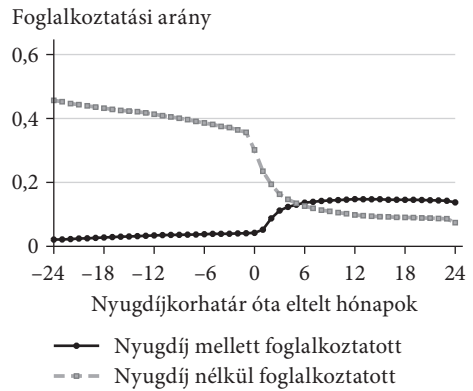
3. ábra

Foglalkoztatási arány a nyugdíjkorhatár körül, férfiak

a) 1950-ben születettek

b) 1951-ben születettek

Megjegyzés: foglalkoztatottnak azt tekintjük, akinek van az adott hónapban foglalkoztatotti jogviszonya, beleértve a közmunkát is. 2011-ig nyugdíjkorhatárnak az előrehozott nyugdíjkorhatárát (itt 60 évet) tekintjük.

A 2. táblázatban multinomiális logit modellekkel azt vizsgáljuk, hogy milyen tényezők befolyásolják az 1950-ben és 1951-ben született férfiak munkapiaci státusát 24 hónappal az (előrehozott) nyugdíjkorhatár után. Az 1. és 3. ábra alapján kimeneti változónk egy kategorikus változó, amely 1. nem foglalkoztatott, 2. nyugdíj mellett foglalkoztatott, 3. foglalkoztatott és nem nyugdíjas értékeket vehet fel. A mintát azokra szűkítjük, akik a nyugdíjkorhatár elérése előtt 12 hónappal a magánszektorban dolgoztak. A szűkítés oka, hogy a közalkalmazottak és köztisztviselők körében korlátozott volt a nyugdíjkorhatár elérése utáni, nyugdíj melletti munkavállalás. Kis jelentőségű mintaszűkítésként kihagyjuk továbbá az olyan egyéneket, akik 24 hónappal a nyugdíjkorhatár után nem voltak sem foglalkoztatottak, sem nyugdíjasok.

A szűkítés után 15 645 férfi marad a mintában. A többségük (59 százalék) két évvel a 60 éves nyugdíjkorhatár elérése után inaktív, 29 százalék dolgozik nyugdíj mellett, és 12 százalék foglalkoztatott úgy, hogy közben nem kap nyugdíjat. A magánszektorból nyugdíjba vonulók között tehát jóval magasabb az aktívak aránya, mint a teljes népességben belül, elsősorban annak köszönhetően, hogy a magánszektorban szabadabban

2. táblázat

Munkapiaci státus 24 hónappal a nyugdíjkorhatár elérése után, férfiak – multinomiális logit modell, becslt átlagos hatások

	Nem foglalkoztatott	Nyugdíj mellett foglalkoztatott	Foglalkoztatott, nem nyugdíjas
F O G L A L K O Z Á S (referenciakategória: képzettséget nem igénylő)			
Vezető	-0,343*** (0,015)	0,250*** (0,014)	0,094*** (0,011)
Felsőfokú végzettséget igénylő	-0,325*** (0,019)	0,215*** (0,018)	0,110*** (0,015)
Egyéb felső- vagy középfokú végzettséget igénylő	-0,149*** (0,018)	0,129*** (0,016)	0,020* (0,012)
Szakképzett kékgalléros	0,003 (0,014)	0,035*** (0,012)	-0,038*** (0,009)
Gépkezelő, járművezető	-0,039** (0,015)	0,066*** (0,013)	-0,027*** (0,010)
Nem megfigyelt	-0,413*** (0,024)	0,392*** (0,024)	0,021 (0,017)
Á G A Z A T (referenciakategória: feldolgozóipar)			
Kereskedelem	-0,102*** (0,013)	0,084*** (0,012)	0,018** (0,009)
Építőipar	-0,050*** (0,013)	0,064*** (0,013)	-0,014* (0,008)
Szállítás, raktározás	-0,032** (0,013)	0,014 (0,013)	0,018* (0,010)
Szolgáltatás	-0,096*** (0,011)	0,068*** (0,010)	0,027*** (0,007)
Egyéb	-0,025** (0,012)	0,036*** (0,011)	-0,011 (0,008)
E G Y É N I J E L L E M Z Ő K			
Minimálbér kétszerese felett keres	0,035*** (0,008)	-0,055*** (0,007)	0,021*** (0,005)
Budapesti	-0,054*** (0,010)	-0,011 (0,009)	0,065*** (0,006)
E G É S Z S É G I N D I K Á T O R O K A Z E L Ő Z Ő 1 2 H Ó N A P R A V O N A T K O Z Ó Á N			
Volt kórházban	0,028* (0,015)	-0,028* (0,014)	-0,000 (0,010)
Háziorvosi vizitek száma	0,004*** (0,001)	-0,002** (0,001)	-0,002*** (0,001)
Járóbeteg-szakellátási vizitek száma	-0,000 (0,0005)	0,000 (0,0005)	0,000 (0,0003)
Gyógyszerkiadás 2. negyed	-0,013 (0,010)	0,019* (0,010)	-0,006 (0,007)

A 2. táblázat folytatása

	Nem foglalkoztatott	Nyugdíj mellett foglalkoztatott	Foglalkoztatott, nem nyugdíjas
Gyógyszerkiadás 3. negyed	0,013 (0,011)	0,013 (0,010)	-0,025*** (0,007)
Gyógyszerkiadás legfelső negyed	-0,032** (0,013)	0,048*** (0,013)	-0,016* (0,009)
Átlagos valószínűség	0,592	0,291	0,117

Megjegyzések: standard hibák zárójelben. Minta: 1950–1951-ben született, az előrehozott korhatár elérése előtt 12 hónappal magánszektorban dolgozók férfiak. A magyarázó változók a nyugdíjkorhatár előtti 12. hónapra vonatkoznak. Egyének száma: 15 645.

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,10$.

lehetett a nyugdíj mellett munkát végezni. Magyarázó változóként a foglalkozást, a munkahely ágazatát, a jövedelmi szintet, a lakóhelyet és az egyén egészségi állapotát mérő változókat vonjuk be a modellbe. A magyarázó változókat a nyugdíjkorhatár előtt 12 hónappal mérjük.

Fontos hangsúlyozni, hogy a következőkben elemzett együttthatók mindig *ceteris paribus* összefüggéseket mutatnak, kiszűrve a modellbe bevont többi magyarázó változó befolyását. A foglalkozási kategóriák közötti különbségek jelentősek, a többi magyarázó változó rögzítése mellett is. A képzetlen munkavállalókhöz viszonyítva szinte minden más foglalkozási kategóriában nagyobb a férfiak munkapiaci aktivitása az előrehozott nyugdíjkorhatár után két évvel, a legnagyobb különbségeket a magas képzettségűek körében látjuk: a vezetők között 34 százalékponttal, a felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozásokban 33 százalékponttal, az egyéb felső- vagy középfokú végzettséget igénylő foglalkozásokban 15 százalékponttal alacsonyabb a nemdolgozás valószínűsége. Ezzel párhuzamosan az e három kategóriába tartozó férfiak jóval nagyobb valószínűséggel lesznek foglalkoztatottak, mint a képzetlenek – főleg nyugdíj mellett, de nyugdíj nélkül is. A szakképzett kékgallérosok körülbelül ugyanakkora hányada nem foglalkoztatott két évvel a nyugdíjkorhatár után, mint a képzetleneknek, viszont 4 százalékponttal magasabb valószínűséggel dolgoznak nyugdíj mellett, és így 4 százalékponttal alacsonyabb valószínűséggel dolgoznak nyugdíj nélkül. A gépkezelők és járművezetők is nagyobb valószínűséggel szerepelnek a nyugdíj mellett foglalkoztatottak kategóriájában, mint a képzetlenek (7 százalékponttal), és mind nem foglalkoztatottak, mind nyugdíj nélkül foglalkoztatottak alacsonyabb valószínűséggel lesznek (4, illetve 3 százalékponttal). Az 59 évesen a feldolgozóiparban dolgozók között a legmagasabb a nyugdíjkorhatár utáni inaktivitás becsült valószínűsége, aminél a kereskedelemben 10, az építőiparban 5, a szállítás és raktározás ágazatban 3, a szolgáltatásokban pedig 10 százalékponttal alacsonyabb az inaktivitási valószínűség. A különbség leginkább abból fakad, hogy a feldolgozóiparhoz képest a legtöbb ágazatban (kereskedelem, építőipar, szolgáltatás, egyéb) nagyobb valószínűséggel lesznek a munkavállalók nyugdíj mellett foglalkoztatottak az előrehozott

korhatár elérése után két évvel, a nyugdíj nélküli munkavégzésben kisebb különbségeket látunk az egyes ágazatok között.

Becsléseink alapján a magasabb (a minimálbér kétszeresét meghaladó) jövedelemmel rendelkezők – a többi magyarázó változó rögzítése mellett – az előrehozott nyugdíjkorhatár után két évvel 4 százalékponttal nagyobb valószínűséggel lesznek inaktívok és ezzel párhuzamosan 6 százalékponttal kisebb valószínűséggel nyugdíj mellett foglalkoztatottak (és 2 százalékponttal nagyobb valószínűséggel nyugdíj nélkül foglalkoztatottak), mint az alacsonyabb keresetű férfiak.

A budapesti állandó lakóhellyel rendelkezők 5 százalékponttal alacsonyabb valószínűséggel lesznek inaktívok 62 évesen, mint a vidékiek, és körülbelül ugyanennyivel (7 százalékponttal) magasabb valószínűséggel dolgoznak úgy, hogy nem kapnak mellette nyugdíjat. A nyugdíj melletti foglalkoztatotti státus valószínűségében nincs statisztikailag szignifikáns különbség lakóhely szerint.

A fenti demográfiai és munkapiaci jellemzőkhöz képest az egészségügyi indikátorok szerepe kevésbé meghatározó a nyugdíjkorhatár utáni foglalkoztatási státus alakulásában, de látható, hogy azok a munkavállalók, akik voltak kórházban legalább egyszer a nyugdíjkorhatárt megelőző 13 és 24 hónap között, 3 százalékponttal nagyobb valószínűséggel lesznek inaktívok, illetve a háziorvosi vizitek magasabb száma is nagyobb inaktivitási valószínűséggel jár. A járóbeteg-szakellátási vizitek száma nem függ össze szignifikánsan a nyugdíjkorhatár után két évvel mért foglalkoztatási státussal, és a gyógyszerkiadások vonatkozásában sem látunk számottevő különbségeket, bár a legmagasabb gyógyszerkiadásokkal rendelkezők 3 százalékponttal kisebb valószínűséggel válnak inaktívvá, mint az alacsony gyógyszerkiadásokkal rendelkezők. Ennek egyik oka az lehet, hogy az alacsony gyógyszerkiadások, illetve a kevés járóbeteg-vizit nem feltétlenül utal jó egészségi állapotra, hanem ellátatlan egészségügyi problémákat is takarhatnak. Emellett a súlyos egészségi problémákkal küzdők nagyobb valószínűséggel lépnek ki hamarabb a munkapiacról, jellemzően rokkantsági ellátásra, ezért regressziós elemzési mintánkban már nem szerepelnek.

Nőkre vonatkozó elemzés

A Nők40 program alapján minden olyan nő, akinek a jogosultsági ideje elérte a 40 évet, 2011 januárjától az általános korhatár előtt nyugdíjba vonulhat a nyugdíjösszeg csökkenése nélkül. Az adatokban a nyugdíj kiszámításához használt szolgálati időt figyeljük meg, így a 40 éves szolgálati időhöz viszonyítjuk a nők munkapiaci helyzetét, szem előtt tartva, hogy – elsősorban a magasabb iskolai végzettségűek – nem feltétlenül szereztek még meg a 40 év jogosultsági időt a 40 év szolgálati idővel.

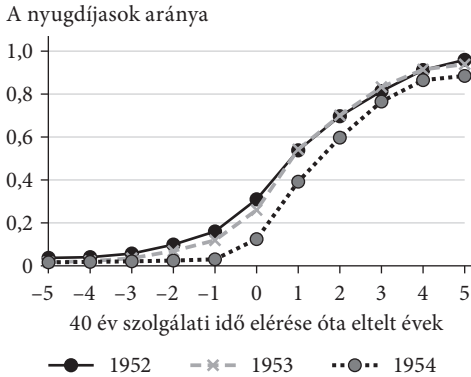
A 4. ábra a) részén a 40 év szolgálati idő elérésének szerepét illusztráljuk az 1952–1954 között születettekre. Látszik, hogy a 40 éves szolgálati idő elérésének környékén kezd jelentősen növekedni a nők körében a nyugdíjasok aránya, de ez az emelkedés nem ugrásszerű. Az ábra b) része alapján az 1952-ben születettek még leginkább a rájuk érvényes előrehozott korhatár idejében, 59 évesen vonultak nyugdíjba (naptári

idő szerint 2011-ben, amikor egyébként a Nők40 programot is bevezették), a későbbi kohorszok nyugdíjba vonulási életkora viszont a program miatt lecsökkent: az 1954-es kohorsz esetében már 57 éves életkorban megugrott a nyugdíjba vonulási arány. A nyugdíjasok aránya 60 éves korra mindhárom kohorszban eléri a 80 százalékot.

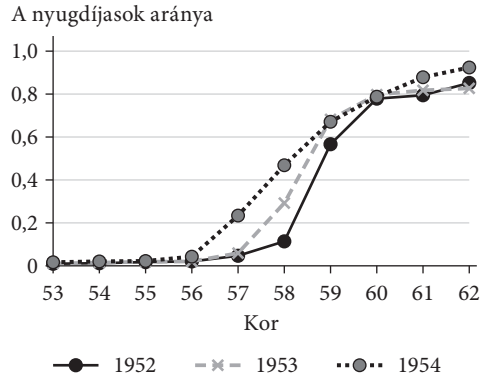
4. ábra

A nyugdíjasok aránya az elért szolgálati idő és az életkor függvényében kohorszanként, nők

a) A szolgálati idő függvényében

b) Az életkor függvényében

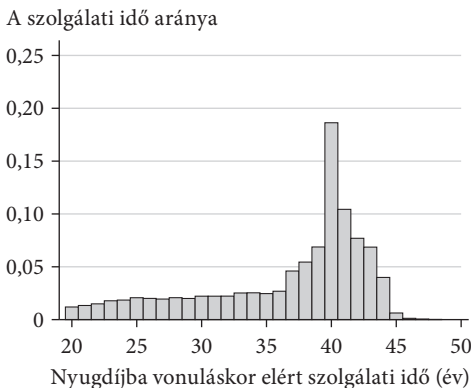
Megjegyzés: nyugdíjasnak azt tekintjük, aki öregségi vagy korhatár előtti nyugdíjban részesül.

Az 5. ábrán a 4. ábra a) részének kiegészítéseként mutatjuk a szolgálati évek függvényében a nők nyugdíjba vonulásának arányát. Az 1952–1954 közötti kohorszok esetén ez az arány 20 százalék körüli volt azon nők körében, akik legalább 20 éves szolgálati időt elérve vonultak nyugdíjba. Látható az is, hogy az 1954-es az első olyan kohorsz, akiknél lényegében csak a Nők40 program adott korai nyugdíjazásra lehetőséget; a korábbi kohorszok esetében még az előrehozott korhatár jelentősége nagy volt.

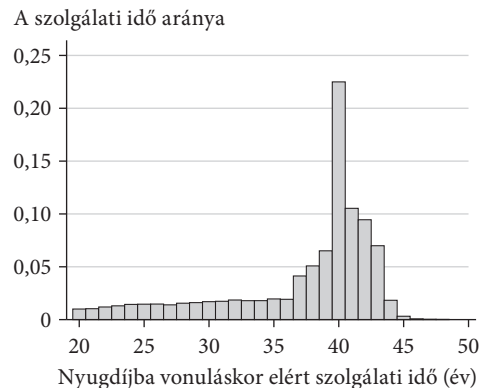
5. ábra

Az elért szolgálati idő a nyugdíj megállapításakor, nők

a) 1952-ben születettek

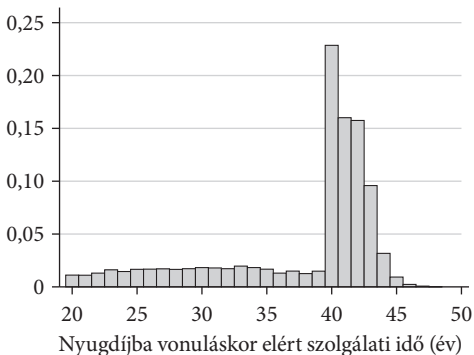
b) 1953-ban születettek

Az 5. ábra folytatása

c) 1954-ben születettek

A szolgálati idő aránya

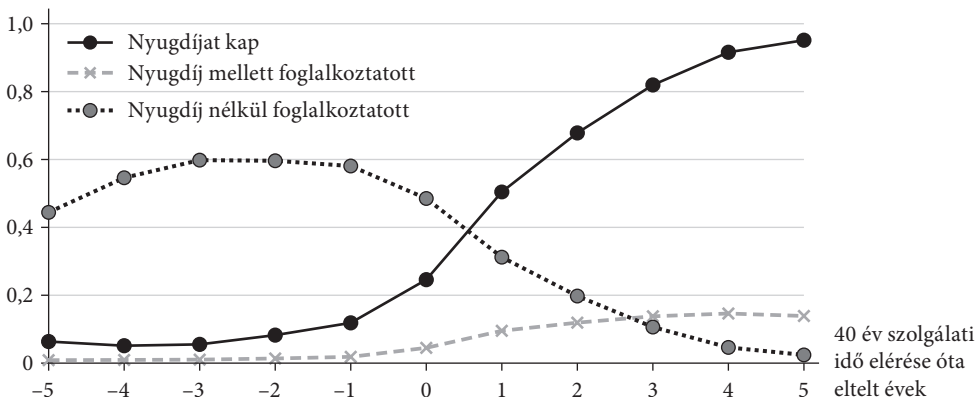
Megjegyzés: a szolgálati időt az Admin3 adatbázis részét képező, az ONYF-tól kapott adatok alapján ismerjük.

A 6. ábrán a nyugdíjas státust (nyugdíjban részesülők arányát) és a foglalkoztatási valószínűséget mutatjuk be a 40 év szolgálati idő elérése óta eltelt évek függvényében az 1952 és 1954 között született nőkre. Mivel a szolgálati idő csak azokra megfigyelhető, akik a mintánk végéig (2016-ig) nyugdíjba vonultak, emiatt az ábrán egy szelektív mintát használunk, a nyugdíjba vonulást jelentősen elhalasztók nincsenek benne. Ezen a mintán azt látjuk, hogy a 40 év szolgálati idő elérését követően fokozatosan csökken a nők foglalkoztatási aránya, de még 5 évvel később is (amikor megközelíti a 100 százalékot a nyugdíjat kapók aránya) a foglalkoztatási arány 20 százalék körüli.

6. ábra

A foglalkoztatottak és a nyugdíjban részesülők aránya a 40 éves szolgálati idő elérése körül, nők

A nyugdíjasok és a foglalkoztatottak aránya

Megjegyzés: minta: 1952–1954 között született nők, akik 2016. év végéig nyugdíjba vonultak. 2010–2016 közötti megfigyelések. Foglalkoztatottnak azt tekintjük, akinek van az adott hónapban foglalkoztatotti jogviszonya, beleértve a közmunkát is.

A 3. táblázatban (a férfiakra vonatkozó 2. táblázathoz hasonlóan) multinomiális logit becslési eredményeket mutatunk a nők munkapiaci státusára vonatkozóan. A kimeneti változó egy olyan kategorikus változó, amely a munkapiaci státust mutatja két évvel a 40 év szolgálati idő elérését követően: 1. nem foglalkoztatott, 2. nyugdíj mellett foglalkoztatott, 3. foglalkoztatott és nem nyugdíjas. Azokra szűkítjük a mintát, akik a 40 év szolgálati idő elérése előtt egy évvel a magánszektorban dolgoztak (és kihagyjuk a később se nem foglalkoztatott, se nem nyugdíjas egyéneket.)

Továbbá csak az 1954-ben születetteket vizsgáljuk, mert mint láttuk, ez az első kohorsz, akiknél lényegében csak a Nők40 program adott korai nyugdíjazásra lehetőséget. Végül mivel a szolgálati időt csak azokra látjuk, akik 2016-ig bezárólag nyugdíjba vonultak, a becslési mintát rájuk szűkítjük.

3. táblázat

Munkapiaci státus két évvel a 40 év szolgálati idő elérése után, nők – multinomiális logit modell, becslült átlagos hatások

	Nem foglalkoztatott	Nyugdíj mellett foglalkoztatott	Foglalkoztatott, nem nyugdíjas
FOGLALKOZÁS (referenciakategória: képzettséget nem igénylő)			
Vezető	-0,217*** (0,021)	0,156*** (0,020)	0,061** (0,022)
Felsőfokú végzettséget igénylő	-0,164*** (0,028)	0,062** (0,026)	0,102*** (0,033)
Egyéb felső- vagy középfokú végzettséget igénylő	-0,025 (0,018)	0,062*** (0,014)	-0,037** (0,016)
Szakképzett kézgalléros munka	-0,055*** (0,019)	-0,001 (0,014)	0,056*** (0,018)
Gépkezelő, járművezető	0,040* (0,023)	-0,060*** (0,016)	0,020 (0,022)
Nem megfigyelt	-0,230*** (0,047)	0,129*** (0,046)	0,100** (0,049)
ÁGAZAT (referenciakategória: feldolgozóipar)			
Kereskedelem	-0,101*** (0,016)	0,046*** (0,014)	0,055*** (0,015)
Építőipar	-0,026 (0,034)	0,008 (0,027)	0,018 (0,033)
Szállítás, raktározás	0,084*** (0,020)	-0,077*** (0,014)	-0,007 (0,019)
Szolgáltatás	-0,050*** (0,015)	0,060*** (0,013)	-0,010 (0,014)
Egyéb	-0,040** (0,019)	0,045*** (0,016)	-0,005 (0,018)

A 3. táblázat folytatása

	Nem foglalkoztatott	Nyugdíj mellett foglalkoztatott	Foglalkoztatott, nem nyugdíjas
EGYÉNI JELLEMZŐK			
Minimálbér kétszerese felett keres	0,057*** (0,012)	-0,048*** (0,010)	-0,009 (0,011)
Budapesti	-0,040*** (0,013)	0,026** (0,011)	0,014 (0,012)
EGÉSZSÉGINDIKÁTOROK AZ ELŐZŐ 12 HÓNAPRA VONATKOZÓAN			
Volt kórházban	0,005 (0,023)	-0,022 (0,018)	0,017 (0,024)
Háziorvosi vizitek száma	0,007*** (0,001)	0,001 (0,001)	-0,009*** (0,001)
Járóbeteg-szakellátási vizitek száma	0,001 (0,001)	0,001*** (0,0004)	-0,002*** (0,001)
Gyógyszerkiadás 2. negyed	0,175*** (0,015)	0,101*** (0,012)	-0,276*** (0,015)
Gyógyszerkiadás 3. negyed	0,181*** (0,017)	0,084*** (0,014)	-0,265*** (0,018)
Gyógyszerkiadás legfelső negyed	0,200*** (0,023)	0,060*** (0,018)	-0,260*** (0,023)
Átlagos valószínűség	0,421	0,208	0,371

Megjegyzés: standard hibák zárójelben. Minta: 1954-ben született, a 40 év szolgálati idő elérése előtt egy évvel a magánszektorban dolgozó nők. A munkapiaci státust minden év májusában nézzük. Egyének száma: 8356.

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,10$.

A mintába került nők (8356 fő) 42 százaléka inaktív, 21 százaléka nyugdíj mellett foglalkoztatott, és 37 százaléka nyugdíj nélkül foglalkoztatott két évvel a 40 év szolgálati idő elérése után. Ez magasabb aktivitási arány, mint amit a férfiaknál láttunk két évvel a nyugdíjkorhatár elérése után, azonban fontos megjegyezni, hogy a női minta átlagosan fiatalabb.

A foglalkozási kategóriák tekintetében, a képzettséget nem igénylő munkákhoz viszonyítva, a vezető pozícióban dolgozó nők 22 százalékponttal kisebb, a felsőfokú végzettséget igénylő munkakörökben dolgozó nők pedig 16 százalékponttal kisebb valószínűséggel lesznek inaktívak. Ezekben a foglalkozási csoportokban a nyugdíj melletti és a nyugdíj felvétele nélküli munkavégzés valószínűsége is magasabb, mint a képzetleneknél. A szakképzett kékgallérosok a képzetleneknél (6 százalékponttal) kisebb valószínűséggel lesznek inaktívak, azonban ebben a csoportban nem a nyugdíj melletti, hanem csak a nyugdíj nélküli foglalkozás becsült valószínűsége a magasabb (6 százalékponttal). A gépkezelők és járművezetők 4 százalékponttal magasabb valószínűséggel lesznek inaktívak, mint a képzetlenek, és körükben alacsonyabb (6 százalékponttal) a nyugdíj mellett munkát végzők aránya. Az ágazati eltéréseket vizsgálva,

a legnagyobb továbbfoglalkoztatási valószínűségeket a kereskedelemben, a legkisebbet pedig a szállítás és raktározás ágazatban találjuk.

A minimálbér kétszerese felett kereső nők, a többi magyarázó változóra való kontrollálás után, 6 százalékponttal magasabb valószínűséggel lesznek inaktívak két évvel a lehetséges nyugdíjba vonulás korhatára után, mint az alacsonyabb keresetűek, és ezzel párhuzamosan 5 százalékponttal kisebb valószínűséggel dolgoznak tovább nyugdíj mellett. A nyugdíj nélküli foglalkoztatásban nincs szignifikáns különbség a két kereseti csoport között.

A budapesti nők 4 százalékponttal kisebb eséllyel válnak inaktívvá két évvel a szolgálati idő elérése után, míg a nyugdíj melletti foglalkoztatás valószínűsége 3 százalékponttal magasabb, mint a vidéki nők esetében, a nyugdíj nélküli foglalkoztatottságban pedig nincs szignifikáns különbség.

Az egészségügyi indikátorokat vizsgálva azt látjuk, hogy a mérés időpontját megelőző évben történt kórházi tartózkodás nem mutat szignifikáns összefüggést a nyugdíjkorhatár utáni aktivitással. Ezzel szemben a háziorvosi vizitek száma, valamint a magasabb gyógyszerkiadások növelik az inaktivitás valószínűségét két évvel a 40 év szolgálati idő elérése után. A legkisebb gyógyszerkiadással rendelkezőkhöz képest a legnagyobb költési negyedbe tartozók 20 százalékponttal nagyobb valószínűséggel lesznek inaktívok, és 6 százalékponttal nagyobb valószínűséggel nyugdíj mellett foglalkoztatottak, viszont 26 százalékponttal kisebb valószínűséggel lesznek nyugdíj nélkül foglalkoztatottak.

Összességében tehát a munkaerőpiaci helyzetet tekintve hasonló kép bontakozik ki, mint amit a férfiaknál láttunk: a Budapesten élő, magas végzettséget igénylő pozícióban, valamint a kereskedelmi ágazatban dolgozók maradnak a legnagyobb valószínűséggel aktívok azután is, hogy lehetőségük lenne nyugdíjba vonulni. Az egészségügyi indikátorok szerint a férfiaknál megfigyeltekkel szemben a nők esetében a magasabb gyógyszerkiadások jóval nagyobb valószínűségű inaktivitást vetítenek előre, míg a járóbeteg-szakellátás igénybevétele és a kórházi tartózkodás nem függ össze szignifikánsan a jövőbeli munkapiaci aktivitással.

Következtetések

Tanulmányunkban a nyugdíjkorhatáron túli munkapiaci aktivitást vizsgáltuk magyarországi egyéni szintű adminisztratív adatok felhasználásával. Eredményeink rámutattak, hogy viszonylag gyakori a korhatár betöltése utáni munkavállalás. Az 1950–1951-ben született férfiakat tekintve még két évvel az előrehozott nyugdíjkorhatár elérése után is 25 százalék körül van a foglalkoztatási ráta. A korhatár után dolgozókon belül mintegy 70 százalék nyugdíj mellett, 30 százalék pedig úgy dolgozott, hogy még nem vonult nyugdíjba. A nők körében az 1952–1954 között születetteket vizsgálva azt látjuk, hogy a 40 év szolgálati idő elérését követő 5. évben is még 20 százalék körüli a foglalkoztatási arány – ekkor a nyugdíjban részesülők aránya egyúttal már megközelíti a 100 százalékot. Becslési eredményeink rámutatnak arra, hogy a korhatár betöltése utáni munkavállalás erősen

összefügg a foglalkozáscsoporttal, ágazattal, keresetekkel, lakhellyel és az egészségi állapottal is.

A korhatár betöltése utáni munkavállalást mind munkakeresleti, mind munkakínálati tényezők befolyásolhatják. A keresleti oldalon elsősorban a dolgozó termelékenységének változása játszhat szerepet. A munkakínálati oldalon a pénzügyi ösztönzők hatása mellett az egészség változása és a családi körülmények lehetnek a legfontosabb befolyásoló tényezők. A mechanizmusok pontos feltárása túlmutat jelen tanulmányunkon.

Hivatkozások

- AUGUSZTINOVICS MÁRIA–KÖLLŐ JÁNOS [2007]: Munkapiaci pálya és nyugdíj: 1970–2020. *Közgazdasági Szemle*, 54. évf. 6. sz. 529–559. o. <https://epa.oszk.hu/00000/00017/00138/pdf/2augusztinovics-kollo.pdf>.
- BÍRÓ ANIKÓ–ELEK PÉTER [2020]: Öregségi nyugdíjba vonulás és egészségi állapot. Megjelent: *Fazekas Károly–Elek Péter–Hajdu Tamás* (szerk.): *Munkaerőpiaci tükrök*, 2019. *Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont*, Budapest, 164–170. o. https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2020/12/mt_2019_164-170.pdf.
- COILE, C.–GRUBER, J. [2007]: Future social security entitlements and the retirement decision. *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 89. No. 2. 234–246. o. <https://doi.org/10.1162/rest.89.2.234>
- COILE, C.–DIAMOND, P.–GRUBER, J.–JOUSTEN, A. [2002]: Delays in claiming social security benefits. *Journal of Public Economics*, Vol. 84. No. 3. 357–385. o. <https://doi.org/10.3386/w7318>.
- CSERES–GERGELY ZSOMBOR [2007]: Ösztönzési hatások a magyar nyugdíjrendszerben. Megjelent: *Fazekas, Károly–Cseres-Gergely Zsombor–Scharle Ágota* (szerk.): *Munkaerőpiaci tükrök*, 2007. MTA KTI–OFA, Budapest, 103–116. o. <https://real.mtak.hu/10481/1/egyben.pdf>.
- CZEGLÉDI TIBOR–SIMONOVITS ANDRÁS–SZABÓ ENDRE–TIR NELINDA [2016]: Nyugdíjba vonulási szabályok Magyarországon – nyertesek és vesztesek. *Közgazdasági Szemle*, 63. évf. 12. sz. 1261–1288. o. <https://doi.org/10.18414/ksz.2016.12.1261>.
- DE GRIP, A.–FOURGE, D.–MONTIZAAAN, R. [2013]: How sensitive are individual retirement expectations to raising the retirement age? *De Economist*, Vol. 161. 225–251. o. <https://doi.org/10.26481/umaror.2013006>.
- DISNEY, R.–EMMERSON, C.–WAKEFIELD, M. [2006]: Ill health and retirement in Britain: A panel data-based analysis. *Journal of Health Economics*, Vol. 25. No. 4. 621–649. o. <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2005.05.004>.
- DWYER, D. S.–MITCHELL, O. S. [1999]: Health problems as determinants of retirement: Are self-rated measures endogenous? *Journal of Health Economics*, Vol. 18. No. 2. 173–193. o. [https://doi.org/10.1016/s0167-6296\(98\)00034-4](https://doi.org/10.1016/s0167-6296(98)00034-4).
- EUROSTAT [2023a]: Employment rates by sex, age and citizenship (%). [lfsa_ergan]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_ergan/default/table?lang=en.
- EUROSTAT [2023b]: Population on 1 January by broad age group and sex [demo_pjanbroad]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjanbroad/default/table?lang=en.

- JACOBS, J. C.–LAPORTE, A.–VAN HOUTVEN, C. H.–COYTE, P. C. [2014]: Caregiving intensity and retirement status in Canada. *Social Science & Medicine*, Vol. 102. 74–82. o. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2013.11.051>.
- JACOBS, J. C.–VAN HOUTVEN, C. H.–LAPORTE, A.–COYTE, P. C. [2017]: The impact of informal caregiving intensity on women's retirement in the United States. *Journal of Population Ageing*, Vol. 10. 159–180. o. <https://doi.org/10.1007/s12062-016-9154-2>.
- JONES, A. M.–RICE, N.–ROBERTS, J. [2010]: Sick of work or too sick to work? Evidence on self-reported health shocks and early retirement from the BHPS. *Economic Modelling*, Vol. 27. No. 4. 866–880. o. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2009.10.001>.
- LUMSDAINE, R. L.–MITCHELL, O. S. [1999]: New developments in the economic analysis of retirement. *Handbook of Labor Economics*, Vol. 3. 3261–3307. o. [https://doi.org/10.1016/s1573-4463\(99\)30040-7](https://doi.org/10.1016/s1573-4463(99)30040-7).
- MONOSTORI JUDIT [2007]: A korai nyugdíjazás jelensége és annak társadalmi meghatározottsága. *Demográfia*, 50. évf. 2–3. sz. 220–251. o.
- MONOSTORI JUDIT [2008]: Korai nyugdíjba vonulás. Okok és következmények. Életünk fordulópontjai. Műhelytanulmányok, 7. sz. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, <https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/muhelytanulmanyok/article/view/877/477>.
- MONOSTORI JUDIT [2009]: Nyugdíjrendszer, nyugdíjba vonulás. Megjelent: *Monostori Judit–Óri Péter–S. Molnár Edit–Spéder Zsolt* (szerk.): Demográfiai portré, 2009. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 89–98. o. <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografiaiportre/article/view/270>.
- OECD [2024]: Strengthening the Hungarian Pension System. OECD, Párizs, <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/structural-reforms/country-tailored-policy-reforms/Strengthening-the-Hungarian-Pension-System.pdf>.
- PILIPIEC, P.–GROOT, W.–PAVLOVA, M. [2021]: The effect of an increase of the retirement age on the health, well-being, and labor force participation of older workers: a systematic literature review. *Journal of Population Ageing*, Vol. 14. 271–315. o. <https://doi.org/10.1007/s12062-020-09280-9>.
- SAMWICK, A. A. [1998]: New evidence on pensions, social security, and the timing of retirement. *Journal of Public Economics*, Vol. 70. No. 2. 207–236. o. [https://doi.org/10.1016/s0047-2727\(98\)00022-x](https://doi.org/10.1016/s0047-2727(98)00022-x).
- SEBŐK ANNA [2019]: A KRTK Adatbank Kapcsolt Államigazgatási Paneladatbázisa. *Közgazdasági Szemle*, 66. évf. 11. sz. 1230–1236. o. <https://doi.org/10.18414/ksz.2019.11.1230>.
- SIMONOVITS ANDRÁS [2019]: Merev vagy rugalmas nyugdíjkorhatár? Áttekintés. *Közgazdasági Szemle*, 66. évf. 4. sz. 345–375. o. <https://doi.org/10.18414/ksz.2019.4.345>.
- SIMONOVITS ANDRÁS–TIR MELINDA [2018]: A Nők40 program dilemmái. Megjelent: *Fazekas Károly–Szabó-Morvai Ágnes* (szerk.): Munkaerőpiaci tükrök, 2017. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 197–201. o. https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2018/12/mt_2017_hun_197-201.pdf.
- STOCK, J. H.–WISE, D. A. [1990]: Pensions, the option value of work, and retirement. *Econometrica*, Vol. 58. 1151–1180. o. <https://doi.org/10.2307/2938304>.